
ОСОБЛИВОСТІ ВІДБОРУ ФУТБОЛІСТІВ НА ЕТАПІ ПІДГОТОВКИ ДО ВИЩИХ ДОСЯГНЕНЬ НА ОСНОВІ КОМПЛЕКСНОГО ТЕСТУВАННЯ КАНДИДАТІВ У ПРОФЕСІЙНІ КОМАНДИ

Богдан Балан

Резюме. *Рассмотрены особенности отбора футболистов на этапе подготовки к высшим достижениям. Используются данные анкетного опроса среди тренеров команд Профессиональной футбольной лиги Украины. Выявлены основные причины сокращения количества молодых талантливых футболистов при переходе в профессиональные команды. Оценен уровень физической и технической подготовленности атлетов в возрасте 19—20 лет. Определено влияние тренировочных и соревновательных нагрузок на организм футболистов данного возраста в профессиональных командах. Установлено основное задание тренера при отборе футболистов на данном этапе.*

Ключевые слова: *отбор футболистов, тренировочный процесс, этап подготовки к высшим достижениям.*

Summary. *The features of selection of footballers are considered on the stage of preparation to the higher achievements. In research the data of the questionnaire among the team coaches of Professional Football League of Ukraine are used. Principal reasons of reduction of young talented footballers during their transition in professional teams are shown. The level of physical and technical preparedness of 19-20-years-old age athletes is estimated. Influence of the training and contention loading on the organism of this age footballers in professional commands is established. The basic tasks of the coach at the selection of footballers on this stage are set.*

Key words: *selection of footballers, training process, stage of preparation to high achievements.*

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз спеціальної літератури й узагальнення передового досвіду підготовки й участі провідних футбольних команд у чемпіонатах Європи, світу й Олімпійських іграх свідчать про постійне зростання конкуренції на міжнародній спортивній арені, що висуває в результаті все вищі вимоги до рівня техніко-тактичної майстерності, загальної та спеціальної фізичної підготовленості окремих гравців і команди в цілому [6].

Аналіз фундаментальних праць у напрямі теорії та методики спортивного тренування дозволяє зробити висновок про те, що однією із актуальних є проблема відбору футболістів на етапі підготовки до вищих досягнень [1].

Як свідчить аналіз останніх публікацій із проблем системи підготовки футболістів, нагальним є дослідження проміжку часу між завершенням навчання у дитячо-юнацькій спортивній школі, спеціалізованій дитячо-юнацькій школі олімпійського резерву та залученням молодих гравців до професійних команд. Саме у 19—20-річному віці, як це не парадоксально, футболіст виходить на “рівень застою” [2]. Більшість спортсменів у цей період завершують активно займатися футболом. Аналогічна ситуація спостерігається майже в усіх видах спорту на різних етапах підготовки. Тому

постає необхідність постійного наукового пошуку нових, більш ефективних засобів і методів підготовки спортсменів [1].

У вітчизняній і зарубіжній спортивній літературі фактично відсутні наукові дані про особливості відбору футболістів на етапі підготовки до вищих досягнень. Тому вивчення цього питання має важливе теоретичне і практичне значення для підготовки повноцінного футбольного резерву в Україні.

Дослідження виконано згідно зі Зведеним планом НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2011—2015 рр. за темою 2.3 “Науково-методичні основи удосконалення системи підготовки спортсменів у футболі з урахуванням особливостей змагальної діяльності”.

Мета дослідження — здійснити теоретичний аналіз особливостей відбору футболістів на етапі підготовки до вищих досягнень.

Методи дослідження: теоретичний аналіз сучасної наукової літератури; соціологічне опитування; педагогічне спостереження; статистична обробка отриманих даних.

Результати дослідження та їх обговорення. Відомо, що для досягнення успіху у будь-якому виді спорту, у тому числі й у футболі, необхідно мати природні задатки. Розпізнати їх у край важко, оскільки підготовку футболістів розпочи-

нають ще з дитячого віку [7]. Спортивний відбір відносять до різновиду професійного відбору, що представляє систему засобів і методів виявлення осіб, природні особливості яких відповідають вимогам виду спорту. Він базується на знанні вимог виду спорту; науково обґрунтованих критеріях, їх кількісних характеристиках; апробованій процедури відбору [4].

Виокремлюють етапи відбору, які, в свою чергу, взаємопов'язані з етапами багаторічної підготовки футболістів (табл. 1).

Етап підготовки до вищих досягнень ставить за мету виявлення контингенту, для якого можна прогнозувати зростання спортивних результатів на рівні міжнародних досягнень.

У процесі відбору кандидатів до професійних команд враховуються морфологічні ознаки; рівень фізичної, технічної, тактичної, психічної підготовленості; функціональні можливості організму футболістів [4, 8].

Програма відбору включає п'ять розділів.

1. Стан здоров'я.
2. Виконання контрольно-перехідних нормативів.
3. Медико-біологічне обстеження.
4. Психодіагностика.
5. Антропометрія.

Розділи обстеження в комплексі дозволяють оцінити рівень підготовленості футболіста, стан окремих його систем, рівень резервних можливостей організму, наявність сильних і слабких сторін [3, 4, 7].

З метою відбору контингенту молодих спортсменів для проходження централізованої підготовки у складі професійної команди з футболу проводиться оглядовий навчально-тренувальний збір з обов'язковим тестуванням учасників.

На етапі підготовки до вищих досягнень футболіст завершують понад 50 % молодих спортсменів [1]. Спроби пояснити причини втрати талановитих футболістів при переході до професійних команд робилися провідними футболістами тренерами України неодноразово.

Зокрема, 47 % із них вважають, що остаточне формування моторики і вегетативних функцій у 19–20-річних спортсменів ще не завершено. Досягнення максимально можливих результатів значною мірою обумовлене процесом природного вікового розвитку. Робота над розвитком відповідних якостей може виявитися ефективною лише в разі збігу в часі цілеспрямованого напруженого тренування з піком вікового розвитку певної якості. На етапі переходу до професійних команд потрібно поступово підвищувати рівень загальної та спеціальної фізичної підготовки футболістів цього віку з урахуванням індивідуальних особливостей та ігрового амплуа.

23 % вказують, що причина у спортивній травмі, яка не дозволяє в повному обсязі займатися футболом на професійному рівні.

17 % зазначають, що це пов'язано із невідповідністю тренувального процесу індивідуальним особливостям гравців.

13 % пояснюють, що молоді футболісти завершують активно займатися футболом у зв'язку зі зміною виду їхньої професійної діяльності в подальшому (продовження навчання у ВНЗ).

На остаточну кількість 19–20-річних гравців у професійних командах впливає система підготовки футбольних кадрів в Україні. Керівники та тренери дитячо-юнацьких команд і академій надмірно орієнтовані на поточний результат, що позначається на зменшенні кількості випускників у складі першої команди клубу. В підготовці юних спортсменів до діяльності у професійних клубах негативно впливають і засоби, що використовують для досягнення мети. Вони охоплюють майже всі складові підготовчого процесу, починаючи з відбору дітей на початкових етапах підготовки. Залежно від спортивних результатів команди тренери обирають таку спрямованість навчально-тренувального процесу, а також модель змагальної діяльності, які здатні забезпечити цей результат. Як свідчить практика, найкоротший шлях до перемог у даному випадку є пріоритетність фізичних якостей та антропометричних даних юних

Таблиця 1 — Взаємозв'язок етапів спортивного відбору й багаторічної підготовки футболістів [8]

Етап спортивного відбору	Завдання	Етап багаторічної підготовки
Первинний	З'ясування доцільності спортивного удосконалення у футболі	Початкова
Попередній	Виявлення здатностей до ефективного спортивного удосконалення	Попередня базова
Проміжний	Виявлення здатностей до досягнення високих спортивних результатів, перенесення високих тренувальних навантажень	Спеціалізована базова
Основний	Виявлення здатностей до досягнення високих спортивних результатів	До вищих досягнень Максимальної реалізації індивідуальних можливостей
Заключний	Виявлення здатностей до збереження досягнутих результатів та їх підвищення	Збереження вищої спортивної майстерності Поступового зниження досягнень

футболістів як у процесі комплектування навчальних груп, так і при тактичній побудові ігрової діяльності, що, здебільшого, ґрунтується на використанні довгих передач та постійній боротьбі гравців фактично без м'яча [5, 6, 9].

Таким чином, низький рівень індивідуальної техніко-тактичної майстерності юних українських футболістів є наслідком значної спрямованості навчально-тренувального процесу в дитячо-юнацьких футбольних командах під час фізичної підготовки [4].

Сучасна система проведення змагань серед професійних команд не враховує вікові психофізіологічні особливості більшої кількості футболістів віком 19–20 років, за винятком чемпіонату України з футболу серед дублюючих команд клубів Прем'єр-ліги, де грають футболісти віком до 21 років [1]. Отже, на етапі підготовки до вищих досягнень унаслідок об'єктивної неспроможності молодого талановитого футболіста виконувати достатній обсяг фізичних навантажень у процесі ігор створюються несприятливі умови для пріоритету розвитку їхніх фізичних якостей.

Подальша діяльність футболістів на етапі підготовки до вищих досягнень характеризується подоланням значних фізичних навантажень, що вимагає повної мобілізації психологічних якостей. У цей період зростає змагальна практика, а тренувальний процес відрізняється значним підвищенням обсягу й інтенсивності основних тренувальних засобів, де всі завдання вирішуються тимчасово. Умови тренувань поступово наближаються до умов офіційних ігор [1, 4, 7].

На цьому етапі підготовки істотно змінюються показники функціональної і фізичної підготовленості. Логічно тренування передбачає постійне

збільшення навантаження, а це відповідно призводить до психічних перенапружень. Тому формується відношення до навчально-тренувальних занять як до складної праці зі щоденними навантаженнями і вимогами. Завдання етапу підготовки до вищих досягнень вирішуються за допомогою різних методичних прийомів, зокрема, зміни зовнішніх умов, а також внутрішнього стану самого гравця, тобто зміни його фізичних і психологічних якостей [2, 7].

Висновки

Проаналізувавши стан спортивного відбору 19–20-річних футболістів на етапі підготовки до вищих досягнень та узагальнивши отримані дані, слід відзначити значну організаційну (відсутність поступового переходу від юнацького футболу до професійного) та змістову (невідповідність тренувального процесу та структури змагальної діяльності індивідуальним особливостям гравців) відокремленість від особливостей підготовки на професійному рівні.

Вирішення проблеми удосконалення системи спортивного відбору футболістів до професійних команд залежить від ефективності впроваджуваних змін, які можна розглядати у двох аспектах — організаційному та методичному. Основний зміст організаційного аспекту полягає в оптимізації, відповідно до вікових особливостей гравців, умов проведення змагань із футболу. Методичний аспект оптимізуючих заходів системи підготовки молодих футболістів є наслідком організаційного та полягає у системних і якісних змінах безпосередньо в управлінні тренувальним процесом футболістів віком 19–20 років на етапі підготовки до вищих досягнень.

Література

1. *Балан Б.* Управління підготовкою футболістів віком 19–21 років на етапі переходу до команди майстрів / Б. Балан // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. — 2010. — № 3. — С. 3–7.
2. *Балан Б.* Особливості підготовки футболістів віком 19–21 років на етапі переходу до професійних команд / Б. Балан // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. — 2011. — № 3. — С. 7–9.
3. *Воронова В. И.* Психология спорта / В. И. Воронова. — К.: Олимп. лит., 2007. — 298 с.
4. *Дулибский А. В.* Спортивный отбор в футболе / А. В. Дулибский, А. Г. Яценко, В. В. Николаенко. — К.: ФФУ, 2003. — 135 с.
5. *Ланда Б. Х.* Методика комплексной оценки физического развития и физической подготовленности / Б. Х. Ланда. — М.: Сов. спорт, 2005. — 185 с.
6. *Лисенчук Г. А.* Теоретико-методичні основи управління підготовкою футболістів: дис. ... д-ра наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.01 / Г. А. Лисенчук. — К., 2004. — 400 с.
7. *Планирование учебно-тренировочного процесса футболистов.* — К.: ФФУ. Центр лицензирования, 2008. — 104 с.
8. *Платонов В. Н.* Система подготовки спортсмена в олимпийском спорте: Общая теория и ее практические приложения / В. Н. Платонов. — К.: Олимп. лит., 2004. — 808 с.
9. *Селуянов В. Н.* Адаптация организма футболистов к соревновательной и тренировочной деятельности / В. Н. Селуянов, С. К. Сарсания, К. С. Сарсания. — М.: Принт-центр, 2003. — 91 с.

References

---

1. *Balan B.* Features of preparation of 19-21-years-old age footballers on the stage of their transition to the professional teams / B. Balan // Theory and methodology of PE and sport. — 2011. — № 3. — P. 7—9.
2. *Balan B.* Management of 19-21-year-old footballers preparation on the stage of their transition to the masters teams / B. Balan // Theory and methodology of PE and sport. — 2010. — № 3. — P. 3—7.
3. *Voronova V. I.* Sport psychology / V. I. Voronova. — K.: Olympic Literature, 2007. — 298 p.
4. *Dulibskiy A. V.* The Sporting selection in football / A. V. Dulibskiy, A. G. Yaschenko, V. V. Nikolaenko. — K.: FFU, 2003. — 135 p.
5. *Landa B. H.* Methodology of complex estimation of physical development and physical preparedness / B. H. Landa. — M.: Soviet sport, 2005. — 185 p.
6. *Lisenchuk G. A.* Theoretical methodical preparation management footballers: thesis for Doctor of Sciences degree in physical education and sports. Specialty 24.00.02. "Physical culture, physical education of different population groups" / G. A. Lisenchuk. — K., 2004. — 400 p.
7. Planning of training process of footballers. — K.: FFU. Licensing Center, 2008. — 104 p.
8. *Platonov V. N.* The system of preparation of sportsman in Olympic sport / V. N. Platonov. — K.: Olympic Literature, 2004. — 808 p.
9. *Seluyanov V. N.*, Adaptation of footballers organism to competition and training activity / V. N. Seluyanov, S. K. Sarsaniya, K.S. Sarsaniya. — M.: Print-center, 2003. — 91 p.

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ
bba_1984@ukr.net

Надійшла 20.01.2012